

Oikeustapauskokoelma

JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS

YVES BOT

6 päivänä syyskuuta 2018¹

Asia C-386/17

Stefano Liberato

vastaan

Luminita Luisa Grigorescu

(Ennakkoratkaisupyyntö – Corte suprema di cassazione (ylin tuomioistuin, Italia))

Ennakkoratkaisupyyntö – Oikeudellinen yhteistyö yksityisoikeudellisissa asioissa – Asetus (EY) N:o 44/2001 5 artiklan 2 alakohta – 27 artikla – 35 artiklan 3 kohta – Tuomioistuimen toimivalta sekä tuomioiden tunnustaminen ja täytäntöönpano elatusapua koskevista asioista – Asetus (EY) N:o 2201/2003 – 19 ja 24 artikla – Tuomioistuimen toimivalta sekä tuomioiden tunnustaminen ja täytäntöönpano avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevista asioista – Vireilläolo – Vireilläoloa koskevien sääntöjen rikkominen – Seuraukset – Kielto tutkia tuomion antaneen tuomioistuimen toimivaltaa

1. Ennakkoratkaisupyyntö on kyse tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevista asioista ja asetuksen (EY) N:o 1347/2000 kumoamisesta 27.11.2003 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 2201/2003² 19 ja 24 artiklan tulkinnasta.

2. Ennakkoratkaisupyyntö on esitetty riita-asiassa, jonka osapuolina ovat Stefano Liberato ja Luminita Luisa Grigorescu ja jossa on kyse aviosuhdetta, vanhempainvastuuta ja elatusvelvollisuutta koskevan Romanian tuomioistuinten antaman tuomion tunnustamisesta Italian tuomioistuimissa.

3. Unionin tuomioistuin saa tässä asiassa tilaisuuden selvittää, voidaanko sitä, että toinen tuomioistuin rikkoo vireilläolossääntöjä, pitää sen antaman tuomion tunnustamisen esteenä.

4. Tarkastelun päätteeksi ehdotan, että unionin tuomioistuin katsoisi yhdenmukaisesti 19.11.2015 antamansa tuomion P³ kanssa ensisijaisesti, että tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla 22.12.2000 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 44/2001⁴⁵ 35 artiklan 3 kohdan ja asetuksen N:o 2201/2003 24 artiklan on tulkittava kieltävän sen, että asetuksen (EY) N:o 44/2001 27 artiklassa ja asetuksen N:o 2201/2003 19 artiklassa esitettyjen vireilläolossääntöjen rikkominen tuomioistuimessa, jossa kanne on nostettu myöhemmin, on peruste sen antaman tuomion tunnustamatta jättämiselle sillä perusteella, että se on vastoin sen jäsenvaltion oikeusjärjestyksen perusteita, jossa tunnustamista pyydetään.

¹ Alkuperäinen kieli: ranska.

² EUVL 2003, L 338, s. 1.

³ C-455/15 PPU, EU:C:2015:763; jäljempänä tuomio P.

⁴ EYVL 2001, L 12, s. 1.

⁵ Tähän asetukseen viittaamisen välttämättömyydestä ks. tämän ratkaisuehdotuksen 43 ja 44 kohta.

I. Asiaa koskevat oikeussäännöt

A. Unionin oikeus

1. Asetus N:o 44/2001

5. Asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 2 alakohdassa säädetään seuraavaa:

”Jos henkilön kotipaikka on jäsenvaltiossa, häntä vastaan voidaan nostaa kanne toisessa jäsenvaltiossa:

– –

2) elatusapua koskevassa asiassa sen paikkakunnan tuomioistuimessa, missä elatusapuun oikeutetun kotipaikka tai asuinpaikka on tai, jos asia liittyy henkilöiden oikeudellista asemaa koskevaan asiaan, siinä tuomioistuimessa, joka oman lakinsa mukaan on toimivaltainen tuossa asiassa, jollei toimivalta perustu ainoastaan toisen asianosaisten kansalaisuuteen;”

6. Saman asetuksen 27 artiklan sanamuoto on seuraava:

”1. Jos eri jäsenvaltioiden tuomioistuimissa nostetaan samojen asianosaisten välillä samaa asiaa koskevia kanteita, muiden tuomioistuinten kuin sen, jossa kanne on ensin nostettu, on omasta aloitteestaan keskeytettävä asian käsittely, kunnes on ratkaistu, että tuomioistuin, jossa kanne on ensin nostettu, on toimivaltainen.

2. Kun on ratkaistu, että se tuomioistuin, jossa kanne on ensin nostettu, on toimivaltainen, tulee muiden tuomioistuinten tuon tuomioistuimen toimivallan vuoksi jättää asia tutkimatta.”

7. Saman asetuksen 28 artiklassa säädetään seuraavaa:

”1. Jos eri jäsenvaltioiden tuomioistuimissa vireillä olevat kanteet liittyvät toisiinsa, tuomioistuin, jossa kanne on myöhemmin nostettu, voi keskeyttää asian käsittelyn.

2. Jos nämä kanteet ovat vireillä alimmassa oikeusasteessa, mikä tahansa tuomioistuin, jossa kanne on nostettu myöhemmin, voi asianosaisten pyynnöstä myös jättää asian tutkimatta, jos tuomioistuin, jossa kanne on ensin nostettu, on toimivaltainen tutkimaan kyseiset kanteet ja niiden yhdistäminen on tämän tuomioistuimen lain mukaan sallittua.

3. Tätä artiklaa sovellettaessa katsotaan kanteiden liittyvän toisiinsa silloin, kun niiden välillä on niin läheinen yhteys, että kanteiden käsitteleminen ja ratkaiseminen yhdessä näyttää tarpeelliselta, jotta kanteiden käsitteleminen eri oikeudenkäynneissä ei johtaisi ristiriitaisiin tuomioihin.”

8. Saman asetuksen 34 artiklassa säädetään seuraavaa:

”Tuomiota ei tunnusteta, jos

1) tunnustaminen on selkeästi vastoin sen jäsenvaltion oikeusjärjestyksen perusteita (ordre public), missä tunnustamista pyydetään;

– –

3) tuomio on ristiriidassa sellaisen tuomion kanssa, joka on annettu samojen asianosaisten välillä siinä jäsenvaltiossa, missä tunnustamista pyydetään;

- 4) tuomio on ristiriidassa toisessa jäsenvaltiossa tai kolmannessa valtiossa samaa asiaa koskevan ja samojen asianosaisten välillä aikaisemmin annetun tuomion kanssa ja viimeksi mainittu tuomio täyttää ne edellytykset, jotka ovat tarpeen sen tunnustamiseksi siinä jäsenvaltiossa, missä tunnustamista pyydetään.”

9. Asetuksen N:o 44/2001 35 artiklassa todetaan seuraavaa:

”1. Tuomiota ei tunnusteta myöskään silloin, kun II luvun 3, 4 ja 6 jakson säännöksiä ei ole noudatettu, eikä 72 artiklassa tarkoitetuissa tapauksissa.

2. Sen valtion tuomioistuin tai viranomainen, missä tunnustamista pyydetään, on tutkiessaan, onko olemassa jokin edellä olevassa kohdassa tarkoitettu toimivaltaperuste, sidottu niihin tosiseikkoihin, joihin tuomiojäsenvaltion tuomioistuin on perustanut toimivaltansa.

3. Jollei 1 kohdan säännöksistä muuta johdu, tuomiojäsenvaltion tuomioistuinten toimivaltaa ei saa tutkia; tuomioistuimen toimivaltaa koskevat säännökset eivät kuulu 34 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuihin oikeusjärjestyksen perusteisiin.”

2. Asetus N:o 2201/2003

10. Asetuksen N:o 2201/2003 johdanto-osan 11, 12, 21 ja 33 perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

”(11) Elatusapua koskevat asiat eivät kuulu tämän asetuksen soveltamisalaan, koska niitä säännellään jo asetuksella – – N:o 44/2001. Tämän asetuksen nojalla toimivaltaisilla tuomioistuimilla on yleensä toimivalta ratkaista elatusapua koskevia asioita asetuksen (EY) N:o 44/2001 5 artiklan 2 kohdan mukaisesti.

(12) Tässä asetuksessa vahvistetut toimivaltasäännökset vanhempainvastuuta koskevissa asioissa on muotoiltu lapsen edun perusteella ja ottaen erityisesti huomioon läheisyyden periaate. Niinpä toimivallan pitäisi ensisijaisesti olla tuomioistuimilla siinä jäsenvaltiossa, jossa lapsen asuinpaikka on, paitsi tietyissä olosuhteissa lapsen asuinpaikan muuttuessa tai lapsen huoltajien sovittua toisin.

--

(21) Jäsenvaltioiden tuomioistuinten antamien tuomioiden tunnustamisen ja täytäntöönpanon olisi perustuttava keskinäisen luottamuksen periaatteeseen, ja tunnustamatta jättämisen perusteet olisi rajoitettava ainoastaan välttämättömiin.

--

(33) Tässä asetuksessa tunnustetaan perusoikeudet ja noudatetaan Euroopan unionin perusoikeuskirjan periaatteita. Siinä pyritään varmistamaan varsinkin – – perusoikeuskirjan 24 artiklassa tunnustettujen lapsen perusoikeuksien kunnioittaminen.”

11. Saman asetuksen 12 artiklan, jonka otsikkona on ”Oikeuspaikkasopimus”, 1 ja 2 kohdassa todetaan seuraavaa:

”1. Jäsenvaltion tuomioistuimet, jotka käyttävät 3 artiklan nojalla toimivaltaa avioeroa, asumuseroa tai avioliiton pätemättömäksi julistamista koskevan hakemuksen osalta, ovat toimivaltaisia kyseiseen hakemukseen liittyvässä vanhempainvastuuta koskevassa asiassa kun:

a) ainakin toisella puolisoista on vanhempainvastuu lapsesta;

ja

- b) kyseisten tuomioistuinten toimivalta on puolisoiden ja vanhempainvastuunkantajien nimenomaisesti tai millä muulla tavalla tahansa yksiselitteisesti hyväksymä asian vireillepanoajankohtana ja toimivalta on lapsen edun mukainen.

2. Edellä 1 kohdan mukaisesti käytetty toimivalta lakkaa:

- a) kun avioeroa, asumuseroa tai avioliiton pätemättömäksi julistamista koskevan hakemuksen johdosta annettu hyväksyvä tai hylkäävä tuomio tulee lainvoimaiseksi; tai
- b) jos vanhempainvastuuta koskeva oikeudenkäynti on yhä vireillä a alakohdassa tarkoitettuna ajankohtana, silloin kun vanhempainvastuuta koskeva tuomio tulee lainvoimaiseksi; tai
- c) kun oikeudenkäynti a ja b alakohdassa tarkoitetuissa tapauksissa päättyy muusta syystä.”

12. Saman asetuksen 17 artiklassa, jonka otsikkona on ”Toimivallan tutkiminen”, säädetään seuraavaa:

”Jos jäsenvaltion tuomioistuimessa nostettu kanne koskee asiaa, jossa se ei tämän asetuksen mukaan ole toimivaltainen mutta jonka toisen jäsenvaltion tuomioistuin on tämän asetuksen mukaan toimivaltainen tutkimaan, tuomioistuimen on omasta aloitteestaan jätettävä asia käsittelemättä.”

13. Saman asetuksen 19 artiklassa, jonka otsikkona on ”Vireilläolo ja samassa yhteydessä käsiteltävät kanteet”, säädetään seuraavaa:

”1. Jos eri jäsenvaltioiden tuomioistuimissa nostetaan samojen asianosaisten välillä avioeroa, asumuseroa tai avioliiton pätemättömäksi julistamista koskevia kanteita, tuomioistuimen, jossa kanne on nostettu myöhemmin, on omasta aloitteestaan keskeytettävä asian käsittely, kunnes on ratkaistu, onko tuomioistuin, jossa kanne on ensin nostettu, toimivaltainen.

2. Jos eri jäsenvaltioiden tuomioistuimissa pannaan vireille vanhempainvastuuseen liittyviä kanteita, jotka koskevat samaa lasta ja samaa asiaa, tuomioistuimen, jossa kanne on nostettu myöhemmin, on omasta aloitteestaan lykättävä asian käsittelyä, kunnes on ratkaistu, onko tuomioistuin, jossa kanne on ensin nostettu, toimivaltainen.

3. Kun on ratkaistu, että se tuomioistuin, jossa kanne on ensin nostettu, on toimivaltainen, tuomioistuimen, jossa kanne on myöhemmin nostettu, on jätettävä asia tutkimatta.

Tällöin asian myöhemmin vireille pannut kantaja voi siirtää asian siihen tuomioistuimeen, jossa kanne on ensiksi pantu vireille.”

14. Asetuksen N:o 2201/2003 21 artiklan, jonka otsikkona on ”Tuomion tunnustaminen”, 1 ja 4 kohdassa säädetään seuraavaa:

”1. Jäsenvaltiossa annettu tuomio on tunnustettava muissa jäsenvaltioissa vaatimatta minkään erityisen menettelyn noudattamista.

– –

4. Jos kysymys tuomion tunnustamisesta tulee esille jäsenvaltion tuomioistuimessa vireillä olevassa asiassa, asiaa käsittelevä tuomioistuin voi ratkaista tuomion tunnustamista koskevan kysymyksen.”

15. Saman asetuksen 22 artiklassa, jonka otsikkona on ”Avioeroa, asumuseroa ja avioliiton pätemättömäksi julistamista koskevien tuomioiden tunnustamatta jättämisen perusteet”, säädetään seuraavaa:

”Avioeroa, asumuseroa tai avioliiton pätemättömäksi julistamista koskevaa tuomiota ei tunnusteta:

- a) jos tunnustaminen on selvästi vastoin sen jäsenvaltion oikeusjärjestyksen perusteita, jossa tunnustamista pyydetään;

– –

- c) jos tuomio on ristiriidassa sellaisen tuomion kanssa, joka on annettu oikeudenkäynnissä samojen asianosaisten välillä siinä jäsenvaltiossa, jossa tunnustamista pyydetään, tai

– –”

16. Saman asetuksen 23 artiklan, jonka otsikkona on ”Vanhempainvastuuta koskevien tuomioiden tunnustamatta jättämisen perusteet”, sanamuoto on seuraava:

”Vanhempainvastuuta koskevaa tuomiota ei tunnusteta:

- a) jos tunnustaminen on selvästi, ottaen huomioon lapsen etu, vastoin sen jäsenvaltion oikeusjärjestyksen perusteita, jossa tunnustamista pyydetään;

– –

- e) jos tuomio on ristiriidassa vanhempainvastuuta koskevassa asiassa myöhemmin siinä jäsenvaltiossa annetun tuomion kanssa, jossa tunnustamista pyydetään;

– –”

17. Saman asetuksen 24 artiklassa, jonka otsikkona on ”Kielto tutkia tuomion antaneen tuomioistuimen toimivaltaa”, säädetään seuraavaa:

”Tuomion antaneen jäsenvaltion tuomioistuimen toimivaltaa ei saa tutkia. Edellä 3–14 artiklassa tarkoitettuihin tuomioistuimen toimivaltaa koskeviin säännöksiin ei voida soveltaa 22 artiklan a alakohdassa ja 23 artiklan a alakohdassa tarkoitettua oikeusjärjestyksen perusteita koskevaa kieltäytymisperustetta.”

B. Italian lainsäädäntö

18. Codice civilen (Italian siviililain) 150 §:ssä, jonka otsikkona on ”Asumusero”, säädetään seuraavaa:

”Puolisoiden asumusero on mahdollinen.

Ero voi perustua tuomioon tai yhteiseen sopimukseen.

Oikeus vaatia asumuseroa tuomioistuimessa tai yhteiseen sopimukseen perustuvan eron vahvistamista on yksinomaan aviopuolisoilla.”

19. Codice civilen 151 §:ssä, jonka otsikkona on ”Asumuseroon määrääminen tuomiolla”, säädetään seuraavaa:

”Asumuseroa voidaan vaatia, jos osoitetaan, myös jommankumman puolison tai molempien puolisoitten tahdosta riippumatta, sellaisia seikkoja, joiden vuoksi yhdessä elämisen jatkaminen on kestänyt tai joista aiheutuisi vakavaa vahinkoa lasten kasvatukselle.

Asumuserosta määräävä tuomioistuimien toteaa edellytysten täyttyessä hakemuksesta, kumman puolison syyksi asumusero luetaan, kun otetaan huomioon hänen käyttöksensä, joka on ristiriidassa avioliitosta johtuvien velvoitteiden kanssa.”

20. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin täsmentää, että aviositeen purkamiseen (avioeroon) ajallisesti sovellettava säännös on avioliiton purkamisesta 1.12.1970 annetun lain 898 (legge n. 898, disciplina dei casi di scioglimento del matrimonio)⁶ 3 §:n 1 momentin 2 kohdan b alakohta, jonka sanamuoto on seuraava:

”Kumpi tahansa puolisoista voi vaatia avioliiton purkamista tai avioliiton siviilioikeudellisten vaikutusten päättämistä:

--

2) tapauksissa, joissa

--

- b) puoliso on tuomittu lainvoimaisella tuomiolla asumuseroon tai asumusero yhteisestä sopimuksesta on vahvistettu taikka kyseessä on tosiasiallinen asumusero, kun tosiasiallinen erillään asuminen on alkanut vähintään kaksi vuotta ennen 18.12.1970. Kaikissa edellä mainituissa tapauksissa avioliiton purkamista koskevan vaatimuksen tai avioliiton siviilioikeudellisten vaikutusten päättämistä koskevan vaatimuksen esittämiseksi edellytetään, että puoliso ovat asuneet keskeytyksellä erillään vähintään kolme vuoden ajan siitä lähtien, kun aviopuolisot ovat esittäneet asian tuomioistuimen presidentille asumuseromenettelyssä, myös silloin, kun oikeusriita on päättynyt sopimukseen.”

21. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin huomauttaa lisäksi, että vanhempainvastuusta ja lasta koskevasta elatusvelvollisuudesta asumus- ja avioeron sattuessa on säädetty samalla tavalla Codice civilen 337 bis–337 octies §:ssä.

II. Pääasian tosiseikat ja ennakkoratkaisukysymykset

22. Stefano Liberato ja Luminita Luisa Grigorescu avioituivat Roomassa 22.10.2005 ja asuivat yhdessä Italiassa siihen asti, kunnes heidän poikansa syntyi 20.2.2006. Puolisoiden välinen suhde huononi vähitellen, ja äiti vei alaikäisen lapsensa mukanaan Romaniaan palaamatta enää perheen yhteiseen kotiin Italiaan.⁷

⁶ GURI nro 306, 3.12.1970, s. 8046.

⁷ Curtea de Apel Bucureștin siviiliasioiden 3. osaston (alaikäisiä ja perheitä koskevat asiat) 12.6.2013 antamassa lainvoimaisessa tuomiossa 1072, joka on ennakkoratkaisupyyntöpäätöksen liitteenä ja jonka Liberato on esittänyt, täsmennetään, että ”tuomioistuin on katsonut, että osapuolet ovat solmineet avioliiton Italiassa lokakuussa 2005 ja asuneet vuoroin Romaniassa, vuoroin Italiassa lokakuuhun 2006 asti. Sen jälkeen he ovat käytännössä asuneet erossa, sillä vastaaja ja avioliitossa syntynyt alaikäinen lapsi ovat asuneet yksinomaan Romaniassa. Vastaaja on vuodesta 2006 lähtien siis asunut yksinomaan Romaniassa, joka on hänen ainoa asuinpaikkansa”. Ennakkoratkaisupyyntöpäätöksen sanamuodosta ilmenee, että lapsen poisviemisen tai palauttamatta jättämisen luvattomuus ei ole nyt kiistan aiheena.

23. Liberato vaati 22.5.2007 päivätyllä kanteellaan Tribunale di Teramossa (Teramon alioikeus, Italia) asumuseroa Grigorescusta ja lapsen huoltajuutta. Grigorescu vastasi asiassa vaatimalla asumuseroa siten, että aviomies todettaisiin syylliseksi eroon, lapsen yksinhuoltajuutta sekä isän velvoittamista suorittamaan lapselle elatusapua.

24. Tribunale di Teramo määräsi 19.1.2012 antamallaan tuomiolla⁸ puoliset asumuseroon ja totesi Grigorescun syylliseksi eroon sekä siirsi asian erillisellä määräyksellä tutkittavaksi vanhempainvastuuta koskevien vastakkaisten vaatimusten ratkaisemiseksi.

25. Vanhempainvastuuta koskevan asian ollessa yhä vireillä Italiassa Grigorescu nosti Judecătoria Bucureştissa (Bukarestin alioikeus, Romania) 30.9.2009 kanteen, jossa hän vaati avioeroa, lapsen yksinhuoltajuutta sekä isän velvoittamista suorittamaan lapselle elatusapua.

26. Liberato oli häneen kohdistuvassa kontradiktorisessa menettelyssä aluksi esittänyt vireilläoloväitteen sillä perusteella, että asumuseromenettely oli alkujaan käynnistetty Italiassa. Judecătoria Bucureşti kuitenkin julisti 31.5.2010 antamallaan tuomiolla avioliiton puretuksi, antoi lapsen huoltajuuden äidille ja vahvisti isän tapaamisoikeuteen liittyvät järjestelyt sekä määräsi hänet maksamaan elatusapua lapsesta.

27. Kyseinen tuomio tuli lainvoimaiseksi sen jälkeen, kun Curtea de Apel Bucureşti (Bukarestin ylioikeus, Romania) oli 12.6.2013 antamallaan tuomiolla vahvistanut Tribunalul Bucureştin 3.12.2012 antaman tuomion, jolla hylättiin Liberaton 31.5.2010 annetusta tuomiosta tekemä valitus.

28. Asumuseroasian käsittely Italiassa päättyi sittemmin Tribunale di Teramon 8.7.2013 antamaan tuomioon, jossa lapsen yksinhuoltajuus annettiin Liberatolle ja lapsi määrättiin palauttavaksi välittömästi Italiaan. Kyseinen alioikeus vahvisti myös sosiaaliviranomaisten ja syyttäjälaitoksen valvonnassa tapahtuvat äidin ja lapsen tapaamisjärjestelyt Italiassa ja määräsi äidin maksettavaksi elatusapua lapsesta.

29. Tribunale di Teramo hylkäsi Grigorescun liitännäisvaatimuksen 3.12.2012 annetun Tribunalul Bucureştin avioerotuomion tunnustamisesta Italiassa asetuksen N:o 2201/2003 nojalla. Tribunale di Teramo totesi, että avioero-oikeudenkäynti oli käynnistetty Romaniassa vuonna 2009 sen jälkeen, kun asumusero-oikeudenkäynti oli pantu vireille Italiassa vuonna 2007, ja että Tribunalul Bucureşti oli rikkonut asetuksen N:o 2201/2003 19 artiklaa, kun se ei ollut keskeyttänyt asian käsittelyä.

30. Grigorescu valitti kyseisestä ratkaisusta ja esitti aluksi liitännäisvaatimuksen sen 12.6.2013 annetun Curtea de Apel Bucureştin tuomion tunnustamisesta, jossa vireilläoloväite hylättiin ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan sillä perusteella, ettei kyseisillä kahdella oikeudenkäynnillä ollut Romanian prosessioikeuden mukaan samaa kohdetta.⁹ Corte d'appello di L'Aquila (L'Aquilan ylioikeus, Italia) muutti ensimmäisessä oikeusasteessa annettua ratkaisua 31.3.2014 antamallaan ratkaisulla ja hyväksyi romanialaisten tuomioistuinten avioerotuomion lainvoimaisuudesta esitetyn väitteen. Jälkimmäinen tuomio koski myös lapsen huoltajuutta ja elatusta. Corte d'appello di L'Aquila katsoi, ettei sillä, että tuomioistuimet, joissa kanne on myöhemmin nostettu, eli Romanian tuomioistuimet ovat rikkoneet unionin oikeuden mukaisia vireilläololähtöjä, ole merkitystä tutkittaessa Romaniassa annettujen lopullisten toimenpiteiden tunnustamisen edellytyksiä ja että romanialaiset ratkaisut eivät ole ristiriidassa Italiassa annettujen ratkaisujen kanssa, ja päätteli, ettei ole olemassa erityisesti oikeusjärjestyksen perusteisiin liittyvää syytä, joka estäisi kyseisen romanialaisen ratkaisun tunnustamisen.

31. Liberato teki kassaatiovalituksen Corte d'appello di L'Aquilan tuomiosta.

⁸ Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on täsmentänyt, että kyseinen tuomio on tullut lainvoimaiseksi.

⁹ Lähemmin perusteluista ks. tämän ratkaisuehdotuksen 61 kohta.

32. Ennakkoratkaisua pyytänyt Corte suprema di cassazione (ylin tuomioistuin, Italia) huomauttaa, että Romaniassa annettu ratkaisu koskee aviosuhdetta, vanhempainvastuuta ja elatusvelvollisuutta. Italiassa vireille pannussa asumusero-oikeudenkäynnissä oli esitetty samat vaatimukset lukuun ottamatta aviosuhdetta koskevaa vaatimusta, joka ei ole sama, sillä Italian oikeusjärjestyksessä vaaditaan puolisoiden asumuseroa koskevien lakisääteisten edellytysten täyttymistä ennen avioeroa.

33. Corte suprema di cassazione toteaa ensinnäkin, ettei ole sellaisia asetuksen N:o 2201/2003 22 artiklan c alakohtaan, saman asetuksen 23 artiklan e alakohtaan tai asetuksen N:o 44/2001 34 artiklan 4 kohtaan perustuvia syitä, jotka estäisivät romanialaisen tuomion tunnustamisen niin siviilisäädyn, vanhempainvastuun kuin elatusvelvollisuuden osalta.

34. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mielestä on seuraavaksi selvitettävä, ovatko tuomioistuimet sen tuomion, jonka tunnustamista vaaditaan, antaneessa jäsenvaltiossa rikkoneet sovellettavia, vireilläoloa koskevia unionin säännöksiä eli asetuksen N:o 2201/2003 19 artiklaa ja asetuksen N:o 44/2001 27 artiklaa, ja mikäli molempia säännöksiä on rikottu, on selvitettävä, voidaanko rikkomista pitää tunnustamisen esteenä sen perusteella, että se on selvästi vastoin oikeusjärjestyksen perusteita.

35. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tähdentää, että vireilläoloa koskeva unionin oikeuden käsite ilmentää sitä luottamukseen ja yhteistyöhön pohjautuvan järjestelmän taustaperiaatetta, johon tuomioiden liikkuvuus jäsenvaltioiden välillä perustuu. Vireilläolon käsite perustuu kolmeen periaatteeseen: kyseisen käsitteen itsenäiseen asemaan; tuomioistuimelle, jossa kanne on nostettu myöhemmin, asetettuun kieltoon valvoa sen tuomioistuimen toimivaltaa, jossa kanne on ensin nostettu, ja kyseisen tuomioistuimen ajalliseen etusijaan, joka sitoo tuomioistuinta, jossa kanne on myöhemmin nostettu.

36. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa, että vireilläoloväite, jonka Liberato on esittänyt Romaniassa menettelyn joka vaiheessa, erityisesti Curtea de Apel Bucureștissa, hylättiin perusteella, joka koskee sitä, ovatko asian perusta ja kohde ja asianosaiset identtiset, soveltaen yhtäältä vireilläoloa koskevaa Romanian kansallista prosessisääntöä ja toisaalta unionin oikeuden mukaista vireilläolon käsitettä, sellaisena kuin se on esitetty asetuksen N:o 2201/2003 19 artiklan 1 kohdassa. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin päättääkin, että Romanian tuomioistuimet eivät ole ottaneet huomioon asetuksen N:o 2201/2003 19 artiklan 1 kohdan sanamuotoa, jossa avioeroa, asumuseroa tai avioliiton pätemättömäksi julistamista koskevat kanteet rinnastetaan toisiinsa eikä asian perustan ja kohteen samuutta siis edellytetä.

37. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa, että päätös alaikäistä lasta koskevasta elatusvelvollisuudesta on kausaalisesti alisteinen vanhempainvastuuta koskevalle päätökselle eikä voi olla erotettavissa siitä loogisesti eikä oikeudellisesti, sillä se on riippuvainen pääasiassa annettavasta ratkaisusta. Kyseinen tuomioistuin katsoo, että asetuksen N:o 44/2001 28 artiklan edellytykset täyttyvät, kun ne luetaan yhdessä toimivallasta, sovellettavasta laista, päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta sekä yhteistyöstä elatusvelvoitteita koskevissa asioissa 18.12.2008 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 4/2009¹⁰ 3 artiklan kanssa, vaikka kyseinen säännös ei olekaan suoraan sovellettavissa.¹¹

38. Kyseisen tuomioistuimen mukaan romanialaisen lopullisen tuomion, jonka tunnustamista nyt vaaditaan, on antanut tuomioistuin, joka ei ole toimivaltainen antamaan ratkaisua kyseisessä riita-asiassa, koska kanne on nostettu siinä myöhemmin.

¹⁰ EUVL 2009, L 7, s. 1.

¹¹ Jälkimmäistä on asetuksen N:o 4/2009 76 artiklan kolmannen luetelmakohdan mukaisesti sovellettu 18.6.2011 alkaen.

39. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin katsoo, että rikkominen koskee paitsi tuomioistuinten toimivallan määrittämistä koskevan perusteen soveltamista kahden jäsenvaltion välillä myös – kun otetaan huomioon vireilläolon asema jäsenvaltioiden tuomioistuinten tuomioiden automaattista tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevassa järjestelmässä – sen prosessioikeudellisia unionin oikeusjärjestyksen perusteita koskevan periaatteen, jota ilmentää tuomioistuinten antamien tuomioiden lainmukainen liikkuvuus Euroopan unionissa, täytäntöönpanoa. Vireilläoloväitteen esittämistä koskevan prosessisäännön perustana oleva ajallista etusijaa koskeva periaate on keskeisen tärkeä unionin prosessioikeudessa, koska sen avulla vältetään se, että tuomioistuimessa saatetaan vireille menettelyjä, joilla pyritään vain kyseenalaistamaan menettelyjen tulos silloin, kun ollaan eri mieltä asiakysymystä koskevista ratkaisuksista, jotka on jo tehnyt toimivaltainen tuomioistuin, jossa asia on saatettu vireille aiemmin ja jonka tuomiovalta on käsiteltävässä tapauksessa kiistatta hyväksytty.

40. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin huomauttaa myös, että asetuksen N:o 2201/2003 24 artiklassa, jossa kielletään tuomion antaneen tuomioistuimen toimivallan tutkiminen, viitataan kyseisen asetuksen 3–14 artiklassa tarkoitettuihin tuomioistuimen toimivaltaa koskeviin säännöksiin eikä saman asetuksen 19 artiklaan.

41. Corte suprema di cassazione päätti näin ollen lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

- ”1) Vaikuttaako asetuksen N:o 2201/2003 19 artiklan 2 ja 3 kohtaan sisältyvien vireilläolosääntöjen rikkominen yksinomaan tuomioistuimen toimivallan määrittämiseen, jolloin on sovellettava asetuksen N:o 2201/2003 24 artiklaa, vai voiko se päinvastoin olla esteenä sille, että jäsenvaltiossa, jonka tuomioistuimessa kanne on ensin nostettu, tunnustettaisiin tuomio, joka on annettu jäsenvaltiossa, jonka tuomioistuimessa kanne on nostettu myöhemmin, prosessioikeudellisten oikeusjärjestyksen perusteiden näkökulmasta, kun otetaan huomioon, että asetuksen N:o 2201/2003 24 artiklassa viitataan vain 3–14 artiklaan sisältyviin tuomioistuimen toimivaltaa koskeviin säännöksiin eikä 19 artiklaan?
- 2) Onko asetuksen N:o 2201/2003 19 artiklan tulkinta, jonka mukaan kyseisen säännöksen tarkoituksena on olla vain tuomioistuimen toimivallan määrittävä peruste, ristiriidassa vireilläoloa koskevan unionin käsitteen sekä säännöksen tehtävän ja tarkoituksen – prosessioikeudellisiin oikeusjärjestyksen perusteisiin kuuluvan poikkeuksitta sovellettavan sääntökokonaisuuden vahvistaminen sellaisen yhteisen alueen luomista varten, jolle on ominaista jäsenvaltioiden keskinäinen luottamus ja vastavuoroinen lojaalisuus prosessuaalisissa kysymyksissä ja jossa tuomiot voidaan tunnustaa automaattisesti ja tuomiot voivat liikkua vapaasti – kanssa?”

III. Asian tarkastelu

42. Vireilläolosääntöjen noudattamatta jättämisen seurausten arviointi edellyttää pääasian olosuhteissa, että ensin täsmennetään kaikki tulkittavat säännökset ja vireilläoloa koskevan järjestelmän täytäntöönpanon edellytykset.

A. Alustavat huomautukset

1. Ennakkoratkaisukysymysten muotoileminen uudelleen

43. On huomattava, että ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin esittää kysymyksensä ainoastaan asetuksen N:o 2201/2003 suhteen, vaikka ennakkoratkaisupyyntöpäätöksestä ilmeneekin, että pääasia koskee vanhempainvastuun lisäksi myös elatusapua, joka ei kuulu mainitun asetuksen soveltamisalaan.¹²

44. Esitetyt kysymykset on siksi muotoiltava uudelleen siten, että viitataan asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 2 alakohtaan, joka oli sovellettavissa kanteiden nostamisajankohtana eli ennen 18.6.2011.¹³

45. On myös katsottava, että kahdella ennakkoratkaisukysymyksellään, joita on tarkasteltava yhdessä, kansallinen tuomioistuin tiedustelelee lähinnä sitä, voidaanko asetuksen N:o 44/2001 35 artiklan 3 kohtaa ja asetuksen N:o 2201/2003 24 artiklaa tulkita siten, että niissä ei kielletä sitä, että asetuksen 44/2001 27 artiklassa ja asetuksen N:o 2201/2003 19 artiklassa esitettyjen vireilläololosääntöjen rikkominen tuomioistuimessa, jossa kanne on nostettu myöhemmin, voi olla peruste sen antaman tuomion tunnustamatta jättämiselle sillä perusteella, että se on vastoin unionin oikeusjärjestyksessä olennaisen tärkeinä pidettyjä prosessisääntöjä sisältäviä oikeusjärjestyksen perusteita jäsenvaltiossa, jossa tunnustamista pyydetään.

2. Asetuksissa N:o 44/2001 ja 2201/2003 säädetyn järjestelmän samuus vireilläolon suhteen

46. Näiden kahden asetuksen nojalla tuomioistuimen, jossa kanne on nostettu myöhemmin, on jätettävä asia tutkimatta vireilläolovaikutustilanteessa.¹⁴ Unionin tuomioistuin on todennut, että ”asetuksen N:o 2201/2003[¹⁵] 19 artikla on sanamuodoltaan hyvin samankaltainen kuin asetuksen N:o 44/2001 27 artikla, jolla korvattiin – – yleissopimuksen[¹⁶] 21 artikla, ja että sillä otetaan käyttöön mekanismi, joka vastaa kahdessa viimeksi mainitussa artiklassa vireilläolovaikutustilanteiden varalta vahvistettua. On siis otettava huomioon unionin tuomioistuimen viimeksi mainittujen osalta esittämät pohdinnat”.¹⁷

12 Tämä ehdotus ennakkoratkaisukysymyksen uudelleen muotoilemisesta on rinnastettavissa unionin tuomioistuimen toteuttamaan uudelleen muotoiluun tuomiossaan 15.2.2017, W ja V (C-499/15, EU:C:2017:118, 44–46 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

13 Pääkanne nostettiin Tribunale di Teramossa 22.5.2007. Se siirsi 19.1.2012 päivytyllä määräyksellään liitännäisvaatimukset käsiteltäväksi erikseen ja antoi niistä 8.7.2013 tuomion, joka ei ole lainvoimainen.

14 Voidaan todeta, että velvollisuudesta noudattaa vireilletuloajankohtien järjestystä on säädetty myös asetuksen N:o 4/2009 12 artiklassa, joka on asetuksen N:o 2201/2003 19 artiklaa tiukempi, sillä siinä vaaditaan, että kolme tekijää – perusta, kohde ja osapuolet – ovat samat. Sama vaatimus on esitetty seuraavien kolmen asetuksen 17 artiklassa: toimivallasta, sovellettavasta laista, päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta ja virallisten asiakirjojen hyväksymisestä ja täytäntöönpanosta perintöasioissa sekä eurooppalaisen perintötodistuksen käyttöönotosta 4.7.2012 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) N:o 650/2012 (EUVL 2012, L 201, s. 107); tiiviimmän yhteistyön toteuttamisesta tuomioistuimen toimivallan, sovellettavan lain sekä päätösten tunnustamisen ja täytäntöönpanon alalla aviovarallisuussuhteita koskeissa asioissa 24.6.2016 annettu neuvoston asetusta (EU) 2016/1103 (EUVL 2016, L 183, s. 1); ja tiiviimmän yhteistyön toteuttamisesta tuomioistuimen toimivallan, sovellettavan lain sekä päätösten tunnustamisen ja täytäntöönpanon alalla rekisteröityjen parisuhteiden varallisuus oikeudellisia vaikutuksia koskeissa asioissa 24.6.2016 annettu neuvoston asetusta (EU) 2016/1104 (EUVL 2016, L 183, s. 30). Kahdessa viimeksi mainitussa asetuksessa täsmennetään, että jos asian käsittely on keskeytetty vireilläolovaikutuksen vuoksi, ”tuomioistuin, jossa kanne on pantu vireille, pyytää muita tuomioistuinta, joissa on pantu vireille kanne samassa asiassa, ilmoittamaan niiden käsiteltävänä olevien asioiden vireilletulopäivät, näiden muiden tuomioistuinten on tehtävä ilmoitus ensiksi mainitulle tuomioistuimelle viipymättä”. Tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla 12.12.2012 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 1215/2012 (EUVL 2012, L 351, s. 1) 29 artiklan sanamuoto on samankaltainen. On huomattava, että viimeksi mainitussa asetuksessa säädetty, kanteen vireilläoloa kolmannen maan tuomioistuimessa koskeva järjestelmä, joka on merkittävä uudistus, ei kuitenkaan ole vertailukelpoinen.

15 Asetuksella kumottiin tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja yhteisten lasten huoltoa koskeissa asioissa 29.5.2000 annettu neuvoston asetusta (EY) N:o 1347/2000 (EYVL 2000, L 160, s. 19). Viimeksi mainitun asetuksen 11 artiklan 2 kohdassa säädettiin edellytyksistä, joiden mukaan kanteiden samaa kohdetta, samaa perustaa ja samoja osapuolia koskevasta vaatimuksesta voidaan poiketa ainoastaan avioerotilanteessa.

16 Tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden täytäntöönpanosta yksityisoikeuden alalla 27.9.1968 tehty yleissopimus (EYVL 1998, C 27, s. 1), sellaisena kuin se on muutettuna uusien jäsenvaltioiden kyseiseen yleissopimukseen liittymistä koskevilla yleissopimuksilla.

17 Ks. tuomio 6.10.2015, A (C-489/14, EU:C:2015:654, 27 kohta).

3. Vireilläolovaikutustilanteen varalle perustettu järjestelmä ja sen tarkoitus

47. Kuten unionin tuomioistuin on jo tähdentänyt asetuksen N:o 2201/2003 suhteen, ”unionin lainsäätäjä halusi ottaa käyttöön selkeän ja tehokkaan järjestelmän vireilläolovaikutustilanteiden ratkaisemiseksi (ks. analogisesti asetuksen N:o 44/2001 osalta tuomio *Cartier parfums-lunettes* ja *Axa Corporate Solutions assurances*, C-1/13, EU:C:2014:109, 40 kohta)”.¹⁸

48. Tämä järjestelmä, joka ”perustuu siihen ajalliseen järjestykseen, jossa asiat on pantu vireille tuomioistuimissa”¹⁹, tarkoittaa, että tuomioistuimen, jossa kanne on nostettu myöhemmin, on omasta aloitteestaan keskeytettävä asian käsittely, kunnes on ratkaistu, onko tuomioistuin, jossa kanne on ensin nostettu, toimivaltainen.

49. Unionin tuomioistuin on täsmentänyt, että ”jotta – – asetuksen [N:o 2201/2003] 19 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu tavoin on ratkaistu, että tuomioistuin, jossa asia on ensin pantu vireille, on toimivaltainen, on riittävää, ettei tuomioistuin, jossa asia on ensin pantu vireille, ole omasta aloitteestaan todennut toimivaltansa puuttumista, eikä yksikään asianosainen ole kiistänyt sen toimivaltaisuutta siihen mennessä, kunnes esitetään kannanotto, joka sen kansallisessa oikeudessa katsotaan ensimmäiseksi aineellista kysymystä koskevaksi puolustautumistoimeksi tässä tuomioistuimessa (ks. analogisesti tuomio *Cartier parfums-lunettes* ja *Axa Corporate Solutions assurances*, C-1/13, EU:C:2014:109, 44 kohta)”.²⁰

50. Kuten unionin tuomioistuin on todennut, käytännössä ”tuomioistuin, jossa asia on myöhemmin saatettu vireille, voi kansallisessa lainsäädännössään säädettyjen mahdollisuuksien mukaan silloin, kun asianosaiset ovat molemmissa menettelyissä samat, pyytää vireilläoloa koskevan oikeudenkäyntiväitteen esittäneeltä asianosaiselta selvitystä väitetyn menettelyn olemassaolosta ja hakemuksen tai kanteen sisällöstä. Lisäksi ottaen huomioon sen, että asetus N:o 2201/2003 perustuu tuomioistuinten yhteistyöhön ja keskinäiseen luottamukseen, tämä tuomioistuin voi ilmoittaa tuomioistuimelle, jossa asia ensin saatettiin vireille, tehdystä hakemuksesta tai kanteesta, kiinnittää sen huomiota vireilläolovaikutuksen mahdollisuuteen, kehottaa sitä toimittamaan tälle tuomioistuimelle siellä vireillä olevaan hakemukseen tai kanteeseen liittyvät tiedot ja ottamaan kantaa asetuksessa N:o 2201/2003 tarkoitettuun toimivaltaansa tai toimittamaan tälle tuomioistuimelle kaikki tältä osin jo tehdyt ratkaisut. Lopulta tuomioistuin, jossa asia on myöhemmin saatettu vireille, voi kääntyä jäsenvaltionsa keskusviranomaisen puoleen”.²¹

51. Asetuksen N:o 2201/2003 19 artiklassa²² esitettyjen vireilläolosääntöjen pakottavuus on perusteltua niiden tarkoituksen vuoksi. Unionin tuomioistuin on todennut, että ”näillä säännöillä pyritään välttämään rinnakkaiset oikeudenkäynnit eri jäsenvaltioiden tuomioistuimissa ja näistä mahdollisesti seuraavat keskenään ristiriitaiset ratkaisut”.²³

52. Kyseiset säännöt edistävät osaltaan myös keskinäisen luottamuksen periaatteeseen pohjautuvan, jäsenvaltioissa annettujen tuomioistuinratkaisujen suoraan lain nojalla tapahtuvan tunnustamisen periaatteen täytäntöönpanoa.

18 Ks. tuomio 6.10.2015, A (C-489/14, EU:C:2015:654, 29 kohta).

19 Ks. tuomio 6.10.2015, A (C-489/14, EU:C:2015:654, 30 kohta).

20 Ks. tuomio 6.10.2015, A (C-489/14, EU:C:2015:654, 34 kohta). Asetuksen N:o 44/2001 27 artiklaan perustuva tulkinta pätee myös asetuksen N:o 2201/2003 19 artiklan 2 kohdan soveltamiseen. Tämän ratkaisun avulla voidaan ratkaista tapaukset, joissa tuomioistuin, jossa asia on ensin pantu vireille, ei ole ottanut nimenomaisesti kantaa toimivaltaansa.

21 Ks. tuomio 9.11.2010, *Purrucker* (C-296/10, EU:C:2010:665, 81 kohta). Siviili- ja kauppaoikeuden alan Euroopan oikeudellinen verkosto on tämän osalta keskeisessä asemassa oikeudellisen yhteistyön yksinkertaistamisessa ja nopeuttamisessa silloin, kun kyse on näiden vireilläoloa koskevien säännösten tai asetuksen N:o 2201/2003 15 artiklan soveltamisesta.

22 Sama koskee asetuksen N:o 44/2001 27 artiklaa, mutta sitä vastoin ei toisiinsa liittyviin kanteisiin sovellettavia säännöksiä (mainitun asetuksen 28 artikla). On huomattava, että asetukseen N:o 2201/2003 – samoin kuin sitä edeltäneeseen asetukseen N:o 1347/2000 – ei sisälly toisiinsa liittyviä kanteita koskevaa nimenomaista sääntöä.

23 Ks. tuomio 6.10.2015, A (C-489/14, EU:C:2015:654, 29 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

4. Vireilläolovaikutuksen edellytykset ja niiden soveltaminen pääasiassa

53. Unionin tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan on vireilläolovaikutustilanteen ratkaisemiseen erityisesti asetuksissa N:o 44/2001 ja 2201/2003 käytettyjä käsitteitä pidettävä itsenäisinä.

54. Vanhempainvastuuasioissa unionin tuomioistuin onkin nimenomaisesti muistuttanut tästä periaatteesta tukeutuen asetuksen N:o 2201/2003 tavoitteisiin ja siihen, ”ettei asetuksen 19 artiklan 2 kohdassa viitata sanaan vireilläolovaikutus sellaisena kuin sitä käytetään eri jäsenvaltioiden kansallisissa oikeusjärjestyksissä vaan ilmaistaan määritelmän osatekijöinä useita aineellisia edellytyksiä”.²⁴

55. Aviosuhteeseen liittyvien kanteiden kohdalla asetuksen N:o 2201/2003 19 artiklan 1 kohdasta verrattaessa sitä saman artiklan 2 kohtaan seuraa, että ainoa tutkittava edellytys ratkaisemiseksi, onko vireillä jokin rinnakkainen oikeudenkäynti, koskee asianosaisia. Unionin tuomioistuimella on ollut tilaisuus tuoda se nimenomaisesti esiin 6.10.2015 antamassaan tuomiossa A.²⁵ Se totesikin, että ”vireilläolovaikutustilanne voi olla olemassa silloin, kun kahden eri jäsenvaltion tuomioistuimissa on pantu vireille – – asumuseromenettely yhdessä ja avioeromenettely toisessa tai kun molemmissa on pantu vireille avioerohakemus”.²⁶

56. Jos aviosuhdetta koskevassa oikeudenkäynnissä on esitetty vanhempainvastuuta koskevia vaatimuksia, sovelletaan yhteiselämän päättymistä koskevia vireilläololosääntöjä.²⁷

57. Sama koskee elatusapua silloin, kun asia asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 2 alakohdan mukaisesti ”liittyy henkilöiden oikeudellista asemaa koskevaan asiaan”.

58. Avioeron julistamisen jälkeen vanhempainvastuun alalla edellytetään, jollei asetuksen N:o 2201/2003 12 artiklan 2 kohdan b alakohdan soveltamista muuta johdu, saman asetuksen 19 artiklan 2 kohdan mukaisesti, että kanteet koskevat samaa asiaa.²⁸ Elatusvelvollisuutta koskevan kanteen osalta asetuksen N:o 44/2001 27 artiklassa esitetyissä vireilläololosäännöissä, joita sovelletaan käsiteltävässä tapauksessa, edellytetään sen tutkimista, että kanne on nostettu samojen asianosaisten välillä ja koskee samaa asiaa.

24 Ks. tuomio 9.11.2010, Purucker (C-296/10, EU:C:2010:665, 66 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

25 C-489/14, EU:C:2015:654. On huomattava, että kyseinen tuomio annettiin yli kaksi vuotta romanialaisen tuomioistuimen pääasiassa antaman lainvoimaisen tuomion jälkeen. Vireilläolon käsitteen itsenäinen luonne oli siihen mennessä kuitenkin jo todettu useissa unionin tuomioistuimen tuomioissa.

26 Kyseisen tuomion 33 kohta. Näitä tapauksia on myös luonnehdittu ”näennäiseksi vireilläoloksi” (quasi lis pendens) tai ”väääräksi vireilläoloksi” (false lis pendens). Jälkimmäistä ilmausta käytti professori Alegría Borrás Euroopan unionista tehdyn sopimuksen K.3 artiklan perusteella tuomioistuimen toimivallasta ja tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoasioissa tehdyn yleissopimuksen selitysmuistiossa (EYVL 1998, C 221, s. 27, erityisesti 54 kohta). Tämä selvennys koskee asetuksen N:o 1347/2000 11 artiklaa, jonka olennainen sisältö toistetaan asetuksen N:o 2201/2003 19 artiklassa pelkistetyksi vaatimalla ainoastaan, että avioeroa, asumuseroa tai avioliiton päättämättömäksi julistamista koskevat kanteet on nostettu samojen asianosaisten välillä, olivat heidän prosessuaaliset asemansa mitkä hyvänsä.

27 Ks. vastaavasti Gaudemet-Tallon, H., ”Divorce – Divorce prononcé en France – Introduction – Compétence des tribunaux français – Particularités de l’instance”, *JurisClasseur – Droit international*, LexisNexis, Pariisi, maaliskuu 2017, nide 547-10, erityisesti 135 kohta.

28 Ks. näiden käsitteiden tulkinnasta tuomio 9.11.2010, Purucker (C-296/10, EU:C:2010:665, 67 ja 68 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen). Ks. myös esim. tuomio 22.12.2010, Mercredi (C-497/10 PPU, EU:C:2010:829, 68 ja 69 kohta).

59. Lisäksi on huomattava, että etusijan antaminen sille tuomioistuimelle, jossa kanne on ensin nostettu, jatkuu niin kauan kuin se ei ole tutkittuun toimivaltaisuutensa menettelyn joka vaiheessa asetuksen N:o 2201/2003 17 artiklassa²⁹ asetetun velvoitteen mukaisesti todennut, että se ei ole toimivaltainen.³⁰

60. Pääasiassa romanialaisen tuomioistuimen pitäisikin heti, kun asia on saatettu sen käsiteltäväksi, panna täytäntöön vireilläolovaikutustapauksia varten säädetty järjestely niin yhteiselämän päättymistä koskevan asian ratkaisemiseksi kuin sen seurausten arvioimiseksi asianomaisen, Romaniassa asuneen lapsen kannalta italialaisen tuomioistuimen toimivallasta tehdyn sopimuksen vaikutuksen vuoksi.³¹

61. Curtea de Apel Bucureștin 12.6.2013 antamasta tuomiosta käy ilmi, että tämä romanialainen tuomioistuin on soveltanut unionin oikeutta virheellisesti³² hylätessään Liberaton esittämän vireilläoloväitteen, joka perustui aviosuhteeseen liittyviin kanteisiin. Se viittasi ensin Romanian kansalliseen oikeuteen, jossa säädetään vireilläolovaikutuksen ja oikeusvoiman edellytyksistä, ja katsoi sitten, että "[asetuksen N:o 2201/2003] 19 artiklan sanamuodosta, jossa luetellaan selvästi kolme mahdollista vireilläolovaikutustilannetta eli samojen osapuolten avioeroa, asumuseroa tai avioliiton päättämättömäksi julistamista koskevat kanteet, käy selvästi ilmi, että kahdella rinnakkaisella kanteella on oltava ainoastaan yksi yhteinen kohde näistä kolmesta kohteesta eikä kahta erillisistä kohdetta kyseisessä tekstissä nimenomaisesti ja tyhjentävästi lueteltujen kohteiden joukossa. – – Käsiteltävässä tapauksessa molemmat kanteet koskevat eri asiaa, siis Italiassa asumuseroa ja Romaniassa avioeroa, mikä sulkee pois asetuksen N:o 2201/2003 19 artiklan soveltamisen. Kyseinen ylioikeus onkin perustellusti katsonut, että romanialainen järjestelmä ei tunne asumuseroa instituutiona. Siksi ei selvästi voikaan olla niin, että kanne olisi 'sama' kuin toisen jäsenvaltion tuomioistuimissa nostettu asumuserokanne. Vaikka kyseinen instituutio olisikin tunnettu, on todettava, että avioero ja asumusero eivät ole samat".

62. On myös huomattava, että Liberaton menettelyn joka vaiheessa esittämä vireilläoloväite perustui asumuserohakemukseen liittyvään oikeuspaikkasopimukseen eikä vanhempainvastuun tai elatusvelvollisuuden alalla sovellettaviin sääntöihin.

29 Tämä pätee myös silloin, kun asetuksen N:o 2201/2003 15 artiklan mukaisesti etusijalle asetetaan jommankumman tuomioistuimen aloitteesta sen tuomioistuimen toimivalta, jolla on parhaimmat edellytykset asian tutkimiseen.

30 Ks. toimivallan tutkimisen tärkeydestä vanhempainvastuun alalla ja tätä koskevien ratkaisujen perusteluiden tärkeydestä tuomio 15.7.2010, Purucker (C-256/09, EU:C:2010:437, 73 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen) ja tuomio 15.2.2017, W ja V (C-499/15, EU:C:2017:118, 51 ja 54 kohta). Mitä tulee velvoitteeseen tutkia toimivalta menettelyn joka vaiheessa, vertailukohdaksi voitaisiin ottaa tuomio 12.11.2014, L (C-656/13, EU:C:2014:2364, 58 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen) sekä parhaillaan vireillä oleva asia IQ (C-478/17), jossa on kyse asetuksen N:o 2201/2003 15 artiklan soveltamisesta edellytyksistä. Ks. julkisasiamies Wathelet'n kyseisessä asiassa esittämä ratkaisuehdotus (C-478/17, EU:C:2018:552).

31 Asetuksen N:o 2201/2003 12 artiklan 1 kohdan mukaisesti oikeuspaikkasopimus edellyttää sitä, että äiti ei ole riitauttanut italialaisen tuomioistuimen toimivaltaa (ks. tämän ratkaisuehdotuksen 23 kohta) ja että se on tutkinut, että sen toimivalta on lapsen edun mukainen (ks. vastaavasti tuomio 1.10.2014, E. (C-436/13, EU:C:2014:2246, 44 kohta)). Vrt. unionin tuomioistuimen presidentin määräys 16.1.2018, PM (C-604/17, ei julkaistu, EU:C:2018:10, 27–29 kohta) ja tuomio 19.4.2018 Saponaro ja Xylina (C-565/16, EU:C:2018:265, 23, 24 ja 33–35 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

32 Ks. tämän ratkaisuehdotuksen alaviitteet 25 ja 26.

63. Tämän osalta voidaan todeta, että italialaisen tuomioistuimen annettua aviosuhdetta koskevan tuomion 19.1.2012³³ vireilläoloa koskevan kysymyksen arviointi on selvästi vaikeampaa.³⁴ Kysymys onkin voinut olla yhä ajankohtainen vanhempainvastuun alalla ainoastaan, mikäli kyseinen tuomioistuin on toimivaltansa tutkittuaan arvioinut olevansa toimivaltainen. Se voisi nähdäkseni olla seurausta vain asetuksen N:o 2201/2003 12 artiklan 2 kohdan b alakohdan säännösten tulkinnasta,³⁵ johon on mielestäni yhdistettävä se lapsen edun tavoittelu, jolla oikeuspaikkasopimus oli perusteltu äidin suostumuksella menettelyn aluksi.³⁶

64. Koska näiden edellytysten on täyttyvä, jotta italialainen tuomioistuin olisi perustellusti toimivaltainen ratkaisemaan liitännäisesti kysymyksen vireilläolon päättäneen romanialaisen tuomion tunnustamisesta, ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen tehtävänä on varmistua siitä, että kyseiset edellytykset on tutkittu.³⁷

65. Seuraavaksi on täsmennettävä kaiken edellä esitetyn perusteella, mitä seurauksia vireilläolosääntöjen noudattamatta jättämisestä on pääasian olosuhteissa.

B. Vireilläolosääntöjen noudattamatta jättämisen seuraukset

66. Alkuun on syytä tarkastella pääasian erityisiä olosuhteita. Nimittäin tuomioistuimen, jossa kanne on ensin nostettu ja jossa samojen osapuolten väliset samat kanteet ovat yhä vireillä,³⁸ on käsiteltävä liitännäisvaatimusta, joka koskee toisen tuomioistuimen antaman lainvoimaisen tuomion tunnustamista.

67. Jo pelkästään siitä syystä ratkaisu, jonka unionin tuomioistuin antoi 22.12.2010 antamaansa tuomioon Mercredi³⁹ johtaneessa asiassa ja jonka mukaan vanhempainvastuuta koskeva päätös, jonka tuomioistuin, jossa kanne oli myöhemmin nostettu, oli antanut ottamatta huomioon velvoitetta keskeyttää asian käsittely,⁴⁰ ”ei vaikutta[nut]” vireilläolotilanteessa päätökseen, joka tuomioistuimen, jossa kanne oli ensin nostettu, oli annettava,⁴¹ ei ole sovellettavissa pääasiaan – toisin kuin Euroopan komissio väittää. Unionin tuomioistuin totesikin 22.12.2010 antamansa tuomion Mercredi⁴² 67 kohdassa, että tuomioistuimen, jossa kanne oli myöhemmin nostettu, antama riidanalainen päätös ei ollut lainvoimainen. Kyseisessä asiassa tehty erityinen ratkaisu on sitä paitsi perusteltu myös siksi, että lapsen asuinpaikkaan liittyi epävarmuutta ja hänen palauttamiseensa tähtäävässä menettelyssä oli päällekkäisyyttä.

33 Näyttää siltä, että kysymystä asumuseropäätöksen antamisen seurauksista ei ole käsitelty, sillä Romaniassa oli mainitun ajankohdan jälkeen annettu kaksi ratkaisua: 3.12.2012 päivätty tuomio ja 12.6.2013 päivätty tuomio, joilla Liberaton valitus hylättiin.

34 Asetuksen N:o 2201/2003 12 artiklan 2 kohdan a alakohdan mukaan oikeuspaikkasopimukseen perustuva toimivalta lakkaa, kun asumuseroa koskeva tuomio tulee lainvoimaiseksi. Lisäksi, kuten unionin tuomioistuin on todennut tuomiossa 28.6.2018, HR (C-512/17, EU:C:2018:513, 59 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen), jossa oli kyse asetuksen N:o 2201/2003 8 artiklan 1 kohdan tulkinnasta, ”lapsen asuinpaikkaa maantieteellisesti lähellä olevilla tuomioistuimilla on yleensä parhaat edellytykset arvioida lapsen edun mukaisesti toteutettavat toimenpiteet”.

35 Unionin tuomioistuin ei ole ottanut erikseen kantaa kyseisen säännöksen tulkintaan. Ks. vastaavasti julkisasiamies Wathelet’n ratkaisuehdotus IQ (C-478/17, EU:C:2018:552, 45 kohta). Tämä tulkinta saattaa perustua seuraavaan kommentaariin: Pataut, É. ja Gallant, E., ”Article 12: Prorogation of jurisdiction” teoksessa Magnus, U. ja Mankowski, P. (toim.), *European Commentaries on Private International Law, Brussels IIbis Regulation*, nide IV, Sellier European Law Publishers, Otto Schmidt, Köln, 2017, 41 kohta (s. 160). Tätä mahdollisuutta ei oteta huomioon kirjoituksessa Joubert, N., ”Autorité parentale – Conflits de juridictions”, *JurisClasseur – Droit international*, LexisNexis, Pariisi, maaliskuu 2009, nide 549-20, erityisesti 44 kohta.

36 Tätä arviointia on vertailtava siihen, joka on esitetty tuomiossa 1.10.2014, E. (C-436/13, EU:C:2014:2246, 45–47 ja 49 kohta) ja tuomiossa 15.2.2017, W ja V (C-499/15, EU:C:2017:118, 51 ja 52 kohta).

37 Viimeksi asiaa käsitelleen italialaisen tuomioistuimen antamasta tuomiosta on mielestäni käytävä selvästi ilmi, että se käsittelee asiaa tutkittuaan lapsen etua silmällä pitäen oikeuspaikkasopimuksen, joka hyväksyttiin sen jälkeen, kun asia oli saatettu vuonna 2007 vireille ensimmäisessä italialaisessa tuomioistuimessa.

38 Palautan mieleen, että elatusapua koskevien kanteiden kohdalla vaaditaan, että osapuolet ovat samat. Kyseinen italialainen tuomioistuin on antanut lopullisen tuomion aviosuhdetta koskevasta kanteesta.

39 C-497/10, PPU, EU:C:2010:829.

40 Ks. kyseisen tuomion 68 ja 69 kohta.

41 Ks. mainitun tuomion 70 kohta.

42 C-497/10, PPU, EU:C:2010:829.

68. Pääasiassa on siksi tarkasteltava kysymystä vireillöolosäntöjen rikkomisesta asetuksissa N:o 2201/2003 ja 44/2001 esitettyjen tunnustamatta jättämisen perusteiden suhteen.

69. Vireillä olevassa asiassa, joka ei enää koske eroa,⁴³ ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on perustellusti katsonut, että asetuksessa N:o 2201/2003 säädetyistä tunnustamatta jättämisen perusteista ainoastaan kyseisen asetuksen 23 artiklan a alakohdassa esitettyä kriteeriä siitä, että tuomio on selvästi vastoin oikeusjärjestyksen perusteita jäsenvaltiossa, jossa vanhempainvastuuta koskevan tuomion tunnustamista pyydetään,⁴⁴ on tarkasteltava yhdessä saman asetuksen 24 artiklan kanssa. Siinä artikkelissa suljetaan pois oikeusjärjestyksen perusteita koskevan kriteerin soveltaminen mainitun asetuksen 3–14 artiklassa tarkoitettuihin toimivaltaa koskeviin säännöksiin.

70. Unionin tuomioistuin on jo tarkastellut vastaavanlaista kysymystä 19.11.2015 antamassaan tuomiossa P.

71. Ero siinä asiassa kyseessä olleiden olosuhteiden⁴⁵ ja pääasian olosuhteiden välillä ei mielestäni ole ehdottoman ratkaiseva, sillä yhtäältä unionin tuomioistuimen tuomio koskee sääntöjen, jotka koskevat tuomioistuimen toimivaltaa tai rinnakkaisten menettelyjen koordinoitua, suhdetta sääntöihin, joissa sallitaan se, että jäsenvaltiossa annettuja ratkaisuja ei tunnusteta, ja toisaalta se perustuu yleisiin periaatteisiin, jotka on esitetty lähes samanlaisina kuin 16.7.2015 annetussa tuomiossa Diageo Brands.⁴⁶

72. Tuomiosta P käy ilmi, että unionin tuomioistuin halusi soveltaa tuomion tunnustamatta jättämisen perusteisiin samaa suppeata näkemystä, sillä se viittaa asetuksen N:o 44/2001 soveltamistilanteessa omaksumaansa näkemykseen, minkä vuoksi on näiden kahden asetuksen johdosta asianmukaisesti perustelua katsoa pääasiassa, että ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen kysymyksiin on vastattava kyseisen tuomion perusteella.

73. Unionin tuomioistuin muistutti yhtäältä, että ”asetus [N:o 2201/2003] perustuu sen johdanto-osan 21 perustelukappaleen mukaan näkemykseen, jonka mukaan jäsenvaltioiden tuomioistuinten antamien tuomioiden tunnustamisen ja täytäntöönpanon olisi perustuttava keskinäisen luottamuksen periaatteeseen, ja tunnustamatta jättämisen perusteet olisi rajoitettava ainoastaan välttämättömiin”⁴⁷, ja toisaalta, että ”tässä järjestelmässä asetuksen N:o 2201/2003 23 artiklaa, joka koskee vanhempainvastuuta koskevien tuomioiden tunnustamatta jättämisen perusteita, on tulkittava suppeasti, koska sillä rajoitetaan mainitulla asetuksella tavoitelluista perustavanlaatuisista päämääristä yhden toteuttamista”.⁴⁸

43 Siitä, että avioeroa koskeva tuomio on sovittavissa yhteen asumuseroa koskevan tuomion kanssa, ks. professori Alegría Borrásin selitysmuistio, johon on viitattu alaviitteessä 26, erityisesti sen 71 kohta.

44 Sama pätee elatusvelvollisuuden osalta. Sovelletaan asetuksen N:o 44/2001 34 artiklan 1 kohtaa ja 35 artiklan 3 kohtaa.

45 Riidanalainen ratkaisu oli annettu tuomioistuimessa, jossa kanne oli ensin nostettu. Pääasiassa oli kyse lapsen asuinpaikasta ja niin ollen kyseisen tuomioistuimen toimivallasta ja väitteestä, että se oli antanut ratkaisunsa ottamatta huomioon asetuksen N:o 2201/2003 15 artiklan mukaisia velvoitteita.

46 C-681/13, EU:C:2015:471 (40–42 ja 44 kohta).

47 Tuomion P 35 kohta.

48 Tuomion P 36 kohta. Unionin tuomioistuin muistutti aivan hiljattain tuomiossa 15.2.2017, W ja V (C-499/15, EU:C:2017:118, 50 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen), että oikeuden päätösten vastavuoroisen tunnustamisen periaatetta pidetään ”oikeudellisen yhteistyön kulmakivenä”. Nämä ilmaisut esiintyvät asetuksen N:o 2201/2003 johdanto-osan toisessa perustelukappaleessa.

74. Näiden tavoitteiden ja periaatteiden nojalla unionin lainsäätäjä on asettanut asetuksen N:o 2201/2003 24 artiklassa kiellon tutkia jäsenvaltion tuomioistuimen toimivaltaa,⁴⁹ ja siinä ”nimenomaisesti vielä täsmennetään, että asetuksen 23 artiklan a alakohtaa ei voida käyttää tällaisen tutkimisen perusteena”,⁵⁰ kun siinä viitataan kyseisen asetuksen 3–14 artiklaan.⁵¹ Tämä perusta, josta ei ole mahdollista poiketa suoraan tai välillisesti, on myös seurausta toimivaltasäännösten yhdenmukaistamisesta ja siitä olettamasta, että tuomioistuin, jossa kanne nostetaan, tutkii ne sääntöjenmukaisesti.

75. Kaikista näistä syistä unionin tuomioistuin laajensi tuomiossa P kieltoa soveltaa kriteeriä, joka koskee jäsenvaltion, jossa tunnustamista pyydetään, oikeusjärjestyksen perusteiden vastaisuutta, asetuksen N:o 2201/2003 15 artiklaan.⁵²

76. Vaikka kyseisen asetuksen 19 artikla sisältyykin mainitun asetuksen 15 artiklan tavoin asetuksen II lukuun, jonka otsikkona on ”Oikeudellinen toimivalta”, se ei silti täydennä saman luvun 1 ja 2 jaksoon sisältyviä oikeuspaikkaa koskevia nimenomaisia säännöksiä, sillä se sijaitsee yhteisiä säännöksiä koskevassa 3 jaksossa.

77. Katson kuitenkin, että pääasiaan on sovellettava tuomiossa P esitettyä ratkaisua. Antaessaan ratkaisunsa tunnustamista koskevasta liitännäisvaatimuksesta tuomioistuin, jossa kanne on ensin nostettu, nimittäin tutkii sitä, onko toinen tuomioistuin soveltanut vireilläollosääntöjä asianmukaisesti, ja niin ollen syitä, joiden vuoksi tämä ei ole todennut toimivaltansa puuttumista, ja tällöin ensin mainittu tuomioistuin varmistaa, että jälkimmäinen on tutkinut toimivaltansa. Tämä kuitenkin kielletään asetuksen N:o 2201/2003 24 artiklassa.

78. On myös huomattava, että edellä esittelemieni toimivaltasäännöksiä koskevien täytäntöönpanoedellytysten vuoksi kyseinen varmistaminen ei voi typistyä pelkkään vireillepanoajankohtien tutkimiseen. Tarkoitettujen säännösten noudattamatta jättämisen vakavuuden arviointi tuomion tunnustamisvaiheessa voi siksi osoittautua yhtä ongelmalliseksi. On mahdollista ajatella erityisesti vanhempainvastuun alalla ja kyseen ollessa oikeuspaikkasopimuksesta, että tuomioistuinten välisen tietojenvaihdon päätyttyä tuomioistuin, jossa asia on ensin pantu vireille, toteaa toimivaltansa puuttumisen erityisesti toimivaltaa koskevien edellytysten perusteella, joita ovat tuomioistuimen läheisyys lapsen asuinpaikan kanssa ja lapsen etu.⁵³

79. Lisäksi, kuten unionin tuomioistuin totesi tuomiossaan P, ”valtion, jossa tunnustamista pyydetään, tuomioistuin ei voi kieltäytyä tunnustamasta toisessa jäsenvaltiossa annettua tuomiota pelkästään sillä perusteella, että sen käsityksen mukaan kansallista tai unionin oikeutta on sovellettu virheellisesti tässä tuomiossa, sillä muuten kyseenalaistettaisiin asetuksen N:o 2201/2003 tarkoitus”.⁵⁴ Nähdäkseni olisikin

49 Kielto esiintyy useimmissa asetuksissa, sillä se liittyy kiinteästi keskinäisen luottamuksen periaatteeseen. Ks. erityisesti asetuksen N:o 1215/2012 45 artiklan 3 kohta sekä asetusten 2016/1103 ja 2016/1104 39 artikla. Unionin tuomioistuin pitää sitä perustavanlaatuisena periaatteena, ks. tuomio 28.3.2000, Krombach (C-7/98, EU:C:2000:164, 31 kohta).

50 Ks. tuomion P 42 kohta.

51 Tämän viittauksen vuoksi kyseisen artiklan sanamuoto on erilainen kuin asetuksen N:o 44/2001 yleisluontoisemmin laadittu 35 artiklan 3 kohta, jossa säädetään, että ”tuomiojäsenvaltion tuomioistuinten toimivaltaa ei saa tutkia; tuomioistuimen toimivaltaa koskevat säännökset eivät kuulu 34 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuihin oikeusjärjestyksen perusteisiin”.

52 Ks. tuomion P 45 kohta.

53 Ks. tuomio 28.6.2018, HR (C-512/17, EU:C:2018:513, 59 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

54 Ks. tuomion P 46 kohta, jossa muistutetaan vakiintuneesta säännöstä, joka koskee kieltoa ottaa tuomio uudelleen tutkittavaksi (ks. erityisesti asetuksen N:o 44/2001 36 artikla ja 45 artiklan 2 kohta sekä asetuksen N:o 2201/2003 26 artikla).

vaikeasti perusteltavissa, että rinnakkaisissa oikeudenkäynneissä suhtauduttaisiin toimivaltaristiriidan⁵⁵ ratkaisematta jättämiseen tiukemmin kuin toimivallan tutkimatta jättämiseen⁵⁶ tai tässä yhteydessä tehtyihin virheisiin, jotka asetuksen N:o 2201/2003 24 artiklan ja useiden muiden unionin asetusten säännösten mukaisesti jäävät täysin tutkimatta.

80. Päättelen kaikkien näiden seikkojen perusteella, että huolimatta siitä, että asetuksen N:o 2201/2003 24 artiklassa ei viitata suoraan saman asetuksen 19 artiklaan, 24 artiklan on tulkittava tarkoittavan, että siinä esitettyä kieltä tutkia tuomion antaneen tuomioistuimen toimivaltaa sovelletaan myös silloin, kun vireilläolossääntöjä on rikottu.⁵⁷

81. Elatusapua koskevista vaatimuksista on todettava, ettei niiden kohdalla synny vaikeuksia asetuksen N:o 44/2001 35 artiklan 3 kohdan johdosta.⁵⁸

82. Edellä esitetyn perusteella ehdotan unionin tuomioistuimen toteavan, että asetuksen N:o 44/2001 35 artiklan 3 kohdan ja asetuksen N:o 2201/2003 24 artiklan on tulkittava kieltävän sen, että asetuksen N:o 44/2001 27 artiklassa ja asetuksen N:o 2201/2003 19 artiklassa esitettyjen vireilläolossääntöjen rikkominen tuomioistuimessa, jossa asia on saatettu vireille myöhemmin, olisi peruste sen antaman tuomion jättämiselle tunnustamatta sillä perusteella, että se on vastoin sen jäsenvaltion oikeusjärjestyksen perusteita, jossa tunnustamista pyydetään.

83. Täsmennän vielä perusteellisuuden vuoksi, että vaikka katsottaisiinkin, että oikeusjärjestyksen perusteita koskeva kriteeri on sovellettavissa, tuomiossa P asetetaan senkin osalta rajat, jotka on vahvistettava.⁵⁹

84. Kyseinen tuomio perustui periaatteisiin, jotka on esitetty moneen otteeseen useisiin tuomioiden vapaata liikkuvuutta koskeviin asetuksiin⁶⁰ sisältyvien tunnustamatta jättämistä koskevien sääntöjen tulkinnan yhteydessä, ja unionin lainsäätäjän vaatimukseen siitä, että ”lapsen etu”⁶¹ on otettava huomioon siinä tapauksessa, että vanhempainvastuuta koskevan tuomion tunnustamisesta kieltäydytään, pitäen samalla mielessä mahdollisuus lasta koskevien päätösten muuttamiseen milloin hyvänsä.

55 Ilmaisua on käytetty tuomiossa 16.7.2009, Hadadi (C-168/08, EU:C:2009:474, 56 kohta) ja tuomiossa 9.10.2014, C(C-376/14 PPU, EU:C:2014:2268, 37 kohta).

56 Ks. myös esim. tuomio P ja tuomio 15.2.2017, W ja V (C-499/15, EU:C:2017:118). Ks. myös huomautukset kirjoituksessa Joubert, N., ”La résidence de l'enfant du divorce face à la demande de modification de la décision relative à la garde et aux aliments”, *Revue critique de droit international privé*, Dalloz, Pariisi, 2018, s. 138–142, erityisesti 9 kohta (s. 140 ja 141).

57 Koska tämä kysymys on tuomiossa P käsitellyn kysymyksen tavoin varsin tärkeä, voitaisiin esittää kyseistä 24 artiklaa koskevan ehdotuksen lisäämistä asetuksen N:o 2201/2003 uudelleenlaatimisen yhteydessä. On todettava, että toimivaltasäännöksiin ei ole esitetty muutoksia alkuperäisessä ehdotuksessa eli komission ehdotuksessa tuomioistuimen toimivaltaa, päätösten tunnustamista ja täytäntöönpanoa avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa ja kansainvälistä lapsikaappausta koskevaksi neuvoston asetukseksi (COM(2016) 411 final) eikä sitä koskevassa, 18.1.2018 päivättyssä Euroopan parlamentin lainsäädäntöpäätöslauselmassa, joka on saatavilla seuraavassa internetosoitteessa: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P8-TA-2018-0017+0+DOC+XML+V0//FI>. Euroopan unionin neuvostossa kyseisestä ehdotuksesta käytyjen keskustelujen viimeisimmästä vaiheesta ks. Bulletin Quotidien Europe n° 12033, Agence Europe, 5.6.2018, s. 2.

58 Ks. tämän ratkaisuehdotuksen alaviite 51.

59 Ks. kyseisen tuomion 35–39 kohta ja tuomio 16.7.2015 Diageo Brands (C-681/13, EU:C:2015:471), jota on lainattu tuomion P 37 ja 39 kohdassa, joten sama ratkaisu on mahdollista omaksua elatusavun alalla, josta säädetään asetuksessa N:o 44/2001.

60 Ks. asetuksen N:o 44/2001 osalta tuoreena esimerkkinä tuomio 25.5.2016, Meroni (C-559/14, EU:C:2016:349, 38–42 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

61 Ks. tuomion P 39 kohta. Ks. myös tämän ratkaisuehdotuksen 93 kohta.

85. Siksi on syytä todeta uudestaan, että ”asetuksen N:o 2201/2003 23 artiklan a alakohta on tulkittava siten, että kun – ottaen huomioon lapsen etu – kyseessä ei ole sellaisen oikeussäännön ilmeinen rikkominen, jota pidetään jäsenvaltion oikeusjärjestyksessä olennaisen tärkeänä, tai sellaisen oikeuden ilmeinen loukkaaminen, jota pidetään tässä oikeusjärjestyksessä perustavanlaatuisena, kyseisen jäsenvaltion tuomioistuin, joka katsoo olevansa toimivaltainen käsittelemään lapsen huoltoa koskevan asian, ei voi tämän säännöksen perusteella kieltäytyä tunnustamasta kyseisen lapsen huollosta päättäneen toisen jäsenvaltion tuomioistuimen antamaa ratkaisua”.⁶²

86. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin katsoo, että ottaen huomioon vireilläolossääntöjen tehtävä tuomioiden automaattisen tunnustamisen järjestelmässä unionissa niiden rikkominen loukkaa sitä prosessioikeudellista oikeusjärjestyksen periaatetta, joka takaa tuomioiden vapaan liikkuvuuden.

87. Tällaista luokittelua ei kuitenkaan voida soveltaa, sillä vireilläolossäännöillä ei ole vastaavaa merkitystä kuin niillä, joiden perusteella unionin tuomioistuin on katsonut, että tuomion tunnustaminen loukkaisi unionin prosessioikeudellista oikeusjärjestystä.⁶³ Tällaisessa arvioinnissa on noudatettava edellä selostettuja periaatteita eli asetuksen N:o 2201/2003 23 artiklassa esitettyjen tunnustamatta jättämisen perusteiden rajoittamista, oikeusjärjestyksen perusteita koskevan säännöksen soveltamisen poikkeuksellisuutta ja kieltä, jonka mukaan tuomioistuin siinä jäsenvaltiossa, jossa tunnustamista pyydetään, ei saa kieltäytyä tunnustamasta toisessa jäsenvaltiossa annettua tuomiota pelkästään sillä perusteella, että sen käsityksen mukaan unionin oikeutta on sovellettu virheellisesti.

88. Olen täysin tietoinen esittämäni arvion vaikutuksesta tutussa asiayhteydessä, vireilläolossääntöjen välineellistämisessä, jota edistää asetuksen N:o 2201/2003 tarjoama laaja valikoima toimivaltaperusteita erityisesti tilanteessa, jossa vireillepano tapahtuu jäsenvaltiossa, jonka lainsäädännön mukaan avioeroa ei saa hakea välittömästi.⁶⁴

89. Voitaisiin myös väittää, että ratkaisun varsin laajan ulottuvuuden vuoksi, kun sitä ei voida rajoittaa perheoikeudellisiin asioihin sovellettaviin asetuksiin, vaarana on tuomioiden suoraan lain nojalla tapahtuvan tunnustamisen periaatteen perustan vakava horjuminen siitä syystä, että useisiin unionin asetuksiin sisältyvän pakottavan säännön rikkomista ei ole sanktioitu.

90. Tällaiseen pelkoon ei kuitenkaan ole aihetta, sillä kyseiset asetukset perustuvat nimenomaan jäsenvaltioiden tuomioistuinten väliseen yhteistyöhön ja niiden keskinäiseen luottamukseen, ja asiassa on sovellettava samaa päättelyä, joka on vallitsevana kussakin jäsenvaltiossa annettujen tuomioiden tunnustamisessa ja täytäntöönpanossa.⁶⁵

91. Näin ollen ei lähtökohtaisesti ole näköpiirissä, että vireilläolossääntöjä jätettäisiin noudattamatta yhä useammin, jo siitäkään syystä, että jäsenvaltioiden tuomioistuimet – toisin kuin romanialainen tuomioistuin pääasiassa – ovat vuodesta 2015 lähtien tunteneet asetuksen N:o 2201/2003 19 artiklan 1 kohdan tulkinnan ja niillä on pääasian ansiosta vastaisuudessa käytettävissään unionin tuomioistuimen täydentävä tulkinta vireilläolossääntöjen täytäntöönpanon edellytyksistä ja säännöistä vanhempainvastuuta koskevissa riita-asioissa.⁶⁶

⁶² Ks. tuomion P 53 kohta.

⁶³ Ks. tuomio 28.3.2000, Krombach (C-7/98, EU:C:2000:164) ja tuomio 2.4.2009, Gambazzi (C-394/07, EU:C:2009:219), jotka ovat rinnastettavissa tuomioon 25.5.2016, Meroni (C-559/14, EU:C:2016:349).

⁶⁴ Ks. esimerkkinä viivytystahtiikasta, jota asumuseron rinnastaminen avioeroon suosii, ja avioerohakemuksen käsittelyn viivästyisestä vireilläolossäännöksen seurauksena Bonomi, A., ”La compétence internationale en matière de divorce, quelques suggestions pour une (improbable) révision du règlement Bruxelles II bis”, *Revue critique de droit international privé*, Dalloz, Pariisi, 2017, s. 511–534, erityisesti s. 528–530 (a alakohta) sekä viittaus alaviitteessä 80 kommentaariin Mankowski, P., ”Article 19: Lis pendens and dependent actions”, edellä mainitussa teoksessa Magnus, U. ja Mankowski, P., (toim.), 37 kohta (s. 249 ja 250).

⁶⁵ Ks. vastaavasti tuomio 16.7.2015, Diageo Brands (C-681/13, EU:C:2015:471, 40 kohta).

⁶⁶ Tämä tulkinta on luettava yhdessä niiden unionin tuomioistuimen jo antamien tuomioiden kanssa, jotka koskevat elatusvelvollisuuden alalla 18.6.2011 alkaen sovellettua asetusta N:o 4/2009.

92. On myös korostettava, että tuomioistuimille on tarjolla mahdollisuus estää prosessuaalisiin ristiriitatilanteisiin liittyvät hankaluudet edellä kuvailtujen,⁶⁷ tuomioistuinten välisen oikeudellisen yhteistyön ja vuoropuhelun avulla ja että ne voivat myös hyödyntää asetuksen N:o 1215/2012 29 artiklan 2 kohdan sekä asetusten 2016/1103 ja 2016/1104 17 artiklan säännöksiä.⁶⁸

93. Tuomioiden tunnustamisessa esiintyvien vaikeuksien estäminen vanhempainvastuun alalla on mielestäni myös välttämätöntä, kun otetaan huomioon lapsen etu, johon kaikkien ratkaisujen on perustuttava.⁶⁹ Pääasiassa olisikin ollut aiheellista antaa unionin tuomioistuimelle jo aiemmin⁷⁰ tilaisuus ottaa kantaa vireilläolon edellytyksiin. Olisi myös voitu harkita asetuksen N:o 2201/2003 15 artiklassa säädetyn menettelyn täytäntöönpanoa jommankumman osapuolen pyynnöstä tai jonkin asianomaisen tuomioistuimen aloitteesta.⁷¹

94. Jos vireilläololääntöjen rikkomisen katsottaisiinkin poikkeuksellisissa olosuhteissa johtuvan siitä, että sovellettavia asetuksia ja unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntöä ei tunneta, tai jos rikkomisen seurauksena olisi loukattu erityisen suuressa arvossa pidettyjä prosessuaalisia oikeuksia, esimerkiksi niitä, jotka takaavat vanhemmalle, jonka luona lapsi ei asu, mahdollisuuden esittää väitteitä,⁷² sekä tuomioistuinkäsittelyn kohtuullisen keston, mielestäni silloin olisi perusteltua vedota tunnustamatta jättämisen perusteeseen, joka koskee unionin oikeudessa tunnustettuja perusoikeuksia koskevia oikeusjärjestyksen perusteita jäsenvaltiossa, jossa tunnustamista pyydetään.

95. Lopuksi on muistutettava, että komission on mahdollista tutkia, onko tarkoituksenmukaista nostaa jäsenyysvelvoitteiden noudattamatta jättämistä koskeva kanne⁷³ silloin, kun kansallista tai unionin oikeutta sovelletaan virheellisesti tai kussakin jäsenvaltiossa käytössä oleva oikeussuojakeinojärjestelmä, jota on täydennetty SEUT 267 artiklassa määrättyllä ennakkoratkaisumenettelyllä ja joka on otettava käyttöön oikeusjärjestyksen perusteiden loukkaamisen estämiseksi ennalta, on puutteellinen.⁷⁴

IV. Ratkaisuehdotus

96. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että unionin tuomioistuin vastaa Corte suprema di cassazione esittämiin ennakkoratkaisukysymyksiin seuraavasti:

Tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla 22.12.2000 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 44/2001 35 artiklan 3 kohdan ja tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden

67 Ks. tämän ratkaisuehdotuksen 50 kohta.

68 Ks. tältä osin erittäin mielenkiintoiset ehdotukset teoksessa Niboyet, M.-L. ja de Geouffre de la Pradelle, G., *Droit international privé*, 6. laitos, Librairie générale de droit et de jurisprudence, Manuels-sarja, Pariisi, 2017, 621 ja 622 kohta (s. 424–426).

69 Ks. esim. vireilläolovaikutuksen vuoksi tapahtuvan käsittelyn keskeyttämisen rajoista, jotka unionin tuomioistuin on asettanut sen varalta, että tuomioistuimelta, jossa kanne on ensin nostettu, ei saada vastausta, tuomio 9.11.2010, Purrucker (C-296/10, EU:C:2010:665, 82–84 kohta). Ks. myös tämän periaatteen selvempi tuominen esiin asetuksen N:o 2201/2003 uudelleenlaatimista koskevassa neuvoston ehdotuksessa, joka on mainittu tämän ratkaisuehdotuksen alaviitteessä 57.

70 On muistettava, että käsiteltävässä tapauksessa, jossa on kyse vanhempainvastuun ja elatusvelvollisuuden aloilla esitetystä vaatimuksista, jotka koskevat helmikuussa 2006 syntyntä ja Romaniassa lokakuusta 2006 alkaen asunutta lasta, menettely on ollut vireillä Italiassa 11 vuotta (kanne nostettiin toukokuussa 2007 ja ensimmäinen tuomio pääasiassa annettiin heinäkuussa 2013 asian tammikuussa 2012 tapahtuneen siirtämisen jälkeen) ja että asiassa on kyse Romaniassa annetun, viisi vuotta sitten (12.6.2013) lainvoiman saaneen tuomion tunnustamisesta.

71 Ks. erityisesti muistutuksena asetuksen N:o 2201/2003 15 artiklan soveltamisen yleisistä periaatteista tuomio 27.10.2016, D. (C-428/15, EU:C:2016:819, 43 kohta).

72 Vrt. tuomion 28.3.2000, Krombach (C-7/98, EU:C:2000:164) 44 kohta, jonka mukaan ”oikeusjärjestyksen perusteita koskevan määräyksen soveltaminen on mahdollista poikkeustilanteissa, joissa tuomiovaltion lainsäädäntöön ja [tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden täytäntöönpanosta yksityisoikeuden alalla 27.9.1968 tehtyyn] yleissopimukseen [, sellaisena kuin se on muutettuna uusien jäsenvaltioiden kyseiseen yleissopimukseen liittymistä koskevilla yleissopimuksilla,] itseensä sisältyvät takeet eivät ole riittäneet suojaamaan vastaajaa siltä, että [Roomassa 4.11.1950 allekirjoitetussa Euroopan] ihmisoikeusyleissopimuksessa tunnustettua vastaajan oikeutta puolustautua tuomiovaltion tuomioistuimessa on ilmeisellä tavalla loukattu”, ja tuomio 25.5.2016, Meroni (C-559/14, EU:C:2016:349, 44–46 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

73 Ks. tuomio 16.7.2015, Diageo Brands (C-681/13, EU:C:2015:471, 55 kohta).

74 Ks. tuomio 25.5.2016, Meroni (C-559/14, EU:C:2016:349, 47 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa ja asetuksen (EY) N:o 1347/2000 kumoamisesta 27.11.2003 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 2201/2003 24 artiklan on tulkittava kieltävän sen, että asetuksen (EY) N:o 44/2001 27 artiklassa ja asetuksen N:o 2201/2003 19 artiklassa esitettyjen vireilläolossääntöjen rikkominen tuomioistuimessa, jossa kanne on nostettu myöhemmin, on peruste sen antaman tuomion tunnustamatta jättämiselle sillä perusteella, että se on vastoin sen jäsenvaltion oikeusjärjestyksen perusteita, jossa tunnustamista pyydetään.